

แนวทางสันติวิธี

เขียนที่ลอนดอน ๘ กันยายน ๒๕๒๐

เดิมตีพิมพ์ในชื่อ *ความรู้เรื่องเมืองไทย* ซึ่งต่อมาใช้ชื่อ *แนวทางสันติวิธี*

พิมพ์ใน *แนวทางสันติวิธี ทางเลือกของคนไทยหลัง ๖ ตุลา* (กรุงเทพฯ: ประกายพริก, ๒๕๒๑)

ผมมีความยินดีที่ทราบว่า เพื่อนทางญี่ปุ่นจะจัดพิมพ์เอกสารเรื่องเมืองไทยขึ้นเผยแพร่ในหมู่ชาวญี่ปุ่น สมัยนี้ความจริงเป็นของหายาก เฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ของเมืองไทยที่มาจากเมืองไทย เพราะรัฐบาลปัจจุบัน นอกจากจะทำลายเสรีภาพและสิทธิของประชาชนไทย โดยแปลงเป็นนโยบายว่าจะขังคนไทยทั้งเมืองมิให้ใช้เสรีภาพ ๑๒ ปีแล้ว ยังสกัดกั้นมิให้ความจริงออกมาจากเมืองไทย ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การปิดหนังสือพิมพ์ การบิดเบือนข่าวสารทางวิทยุและโทรทัศน์ การจับไล่ผู้สื่อข่าวต่างประเทศที่เขียนข่าวจริงจากเมืองไทย เป็นต้น

ฉะนั้น หากมีเอกสารที่ออกมาโดยผู้เขียนมีอิสระที่จะเขียน โดยไม่ต้องพะวงว่าโทษที่อาจจะได้รับในเอื้อมือของรัฐบาลไทย โลกก็ย่อมเจริญขึ้น เพราะมีช่องทางที่จะเปรียบเทียบข้อเท็จจริงและข้อจริงได้ แม้ว่าผู้ที่มีเสรีภาพในการเขียนนั้นจะใช้เสรีภาพบิดเบือนความจริงไป ผู้อ่านซึ่งมีวิจารณญาณย่อมสามารถจับผิดได้โดยเปรียบเทียบกับเอกสารอื่นในประเทศไทย แล้วใช้เสรีภาพพินิจพิจารณาด้วยตนเอง ว่าฝ่ายใดสมจริง ฝ่ายใดไม่น่าจะเป็นไปได้

เหตุการณ์ในเดือนตุลาคม ๒๕๑๖ ที่ทำให้ประเทศไทยพ้นจากระบบเผด็จการที่เริ่มมาแต่ ๒๔๙๑ เป็นอย่างไรนั้น ในหนังสือนี้คงจะปรากฏอย่างชัดเจนแจ่มแจ้งแล้ว ความรุ่งเรืองทางการเมือง เศรษฐศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งน่าจะเกิดตามเสรีภาพในสังคมไทย ย่อมต้องใช้เวลาพอสมควร แต่เนื่องด้วยระยะเวลาที่เรามีเสรีภาพจริง ๆ นั้นต้องหยุดชะงักลงในเดือนตุลาคม ๒๕๑๙ ความรุ่งเรืองที่กำลังจะปรากฏออกมา จึงต้องดับไปโดยฉับพลัน

ก่อนปี ๒๕๑๖ ถอยหลังกลับไป ๒๕ ปี ประเทศไทยมีการปกครองด้วยลัทธิเผด็จการตลอดเวลา ใครจะเป็นนายกรัฐมนตรีมักจะต้องมีศเป็นจอมพล รัฐบาลไทยหลอกลวงประชาชนเสมอว่า เราอยู่ในระบบเสรีประชาธิปไตย แต่ยังไม่พร้อมจริง ๆ จึงต้องร่างรัฐธรรมนูญกันใหม่หลายวาระหลายปี เมื่อมีการเลือกตั้งก็ใช้เล่ห์เหลี่ยมทำให้การเลือกตั้งสกปรกด้วยวิธีต่าง ๆ อย่างดีที่สุดก็ใช้เงินโปรยซื้อเสียงการเลือกตั้ง ทำได้อย่างโจ่งแจ้ง เมื่อการเลือกตั้งเป็นไปโดยผู้มีอำนาจและผู้มีเงินใช้อำนาจและเงินทำลายการเลือกตั้งเสียแล้วก็พาลโทษราษฎรว่าไม่มีการศึกษา ไม่มีความรู้เรื่องการเมือง ฉะนั้น ประเทศไทยไม่พร้อมที่จะเป็นประชาธิปไตย บางทีเมื่อมีการเลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎรขึ้นมาแล้ว โดยรัฐบาลทหารมีเสียงข้างมาก แต่เสียงข้างมากนั้นสืบเนื่องมาจากการใช้เงินซื้อ ในไม่ช้าเมื่อเงินงวดลงเสียงข้างมากก็งวดลง ฝ่ายทหารก็ทำการปฏิวัติตนเองเสียที ทำดังนี้มาเป็นเวลา ๒๕ ปี ชั่วอายุคน (generation) ผลที่แท้จริงก็คืออำนาจตกอยู่ในมือของคนไม่กี่คน ซึ่งผลัดกันใช้อำนาจเด็ดขาดตามลำดับอาวุโส “อำนาจนั้นทำให้เสื่อมด้วยความทุจริต อำนาจเด็ดขาดก็ยิ่งทำให้เสื่อมอย่างเด็ดขาด” (“Power corrupts: absolute power corrupts absolutely,” Lord Acton) ฉะนั้น ความทุจริตจึงเกิดขึ้นอย่างกลาดเกลื่อนในวงสังคมไทย จนเป็นเหตุหนึ่งในหลายเหตุให้ประชาชนเรือนแสนต้องทำการประท้วง ในท้องถนนของกรุงเทพฯ จนถึงขั้นที่ต้องเปลี่ยนระบบการปกครองมาเป็นเสรีในเดือนตุลาคม ๒๕๑๖

รัฐธรรมนูญ ๒๕๑๗ เป็นรัฐธรรมนูญที่มีข้อเสียหลายอย่าง แต่ผู้ร่างทั้งหลายพยายามที่จะให้เป็นรัฐธรรมนูญที่เสรี ยุติธรรมแก่ทุกฝ่าย แต่ลำพังรัฐธรรมนูญเป็นตัวอักษร ฉีกทิ้งได้ทุกเมื่อ ไม่ปฏิบัติตามก็ได้ตามใจชอบ ไม่เป็นหลักประกันอะไรเลยที่จะป้องกันผู้ทำลายประชาธิปไตย ฝ่ายที่ต้องการทำลายประชาธิปไตยจึงสามารถวางแผนและดำเนินการตามแผนได้ในไม่ช้า เพราะวงการทหารก็ดี วงการปกครองด้านมหาดไทยก็ดี วงการศึกษาก็ดี มิได้มีการเปลี่ยนแปลงแต่ประการใดจาก ๒๕๑๑-๒๕๑๖ ระบบประชาธิปไตยและระบบเสรีซึ่งอ่อนอยู่แล้ว ด้วยความชอกช้ำจากระบบเผด็จการ ๒๕ ปีมา ก็ยังแสดงความอ่อนแออยู่ต่อไป ด้วยการมีพรรคการเมืองมากมายเกินความต้องการ และรัฐบาลที่ได้มาจากการเลือกตั้ง ก็ต้องเป็นรัฐบาลผสมด้วย พรรคการเมืองหลายพรรค ดำเนินการอะไรไม่ได้สะดวก จึงเป็นช่องทางให้พรรคการเมืองฝ่ายทหารทหารและตำรวจประจำการ สนับสนุนโดยเจ้าของที่ดินและนายทุนบางพวกจัดการโค่นหลักการประชาธิปไตยโดยยึดอำนาจเผด็จการขึ้นในวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙

ถึงกระนั้นก็ดี แนวโน้มทางการเมืองใน ๓ ปีตั้งแต่ตุลาคม ๒๕๑๖ ก็ได้เป็นไปทางฟื้นฟูประชาธิปไตยมิใช่น้อย ในการเลือกตั้งครั้งที่ ๒ เดือนเมษายน ๒๕๑๙ มีผลให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคใหญ่มากขึ้นและพรรคการเมืองในสภาที่มีน้อยพรรคลง เมื่อเทียบกับการเลือกตั้งครั้งที่ ๑ ในปี ๒๕๑๘ ประชาชนทั้งหลายมีความสำนึกทางการเมืองมากขึ้น การรวมตัวของกรรมกรและชาวนามีมากขึ้น คนหนุ่ม ๆ สาว ๆ ที่ใช้สิทธิเสรีภาพก็สามารถใช้สิทธิ์นั้น ๆ ในทำนองสร้างสรรค์มากขึ้น ความสำนึกว่าเมืองไทยมิใช่กรุงเทพฯ แห่งเดียว แต่ยังมีชนชาวไทยอยู่ในชนบทที่มิได้รับการดูแลจากรัฐบาลมากมายเสียงเรียกร้องให้รัฐบาลเอาใจใส่สอดส่องดูแลทุกข์สุขของราษฎรในภาคต่าง ๆ ก็มีมากขึ้น และสิทธิเสรีภาพที่ฝังอยู่ในจิตสำนึกของประชาชนนั้น ถ้าจะหมดสิ้นไปด้วยการใช้อำนาจอนสิทธิ์ ย่อมจะเป็นไปมิได้ถ้าหากระบบประชาธิปไตยมีชีวิตยืนยาวไปได้สัก ๑๐ ปี เหตุการณ์ทางการเมืองที่เป็นจุดอ่อนของระบบนั้นจะได้แก้ไขให้ดีขึ้นด้วยเวลา ไม่ใช่เพราะราษฎรมีความรู้น้อยจึงมีประชาธิปไตยไม่ได้ เป็นเพราะไม่มีโอกาสนานพอที่ราษฎรจะได้ใช้สิทธิเสรีภาพของมนุษยชนต่างหาก

ในด้านเศรษฐกิจ ปัญหาของไทยไม่ได้อยู่ที่เศรษฐกิจส่วนรวมของชาติเสื่อมโทรมหรือมีวิกฤตการณ์แต่อย่างใด แต่เป็นเพราะความไม่สมดุลแห่งการพัฒนาเศรษฐกิจในส่วนต่าง ๆ ของประเทศ นับตั้งแต่ปี ๒๕๑๘ เป็นต้นมา ประเทศไทยได้มีกลไกและการบริหารทางด้านเศรษฐกิจ การเงิน และการคลังมั่นคงดีพอสมควร เงินบาทมีเสถียรภาพดีเป็นเวลานาน ความเจริญโดยส่วนรวมก็เป็นไปโดยอัตราสูง แต่ระหว่างกรุงเทพฯ กับเมืองใหญ่ ๆ กับชนบทนั้น ความเจริญไม่สม่ำเสมอกัน กรุงเทพฯเติบโตขึ้นเร็ว จนน่าเกลียด ส่วนชนบทอยู่กับที่หรือบางแห่งก็เสื่อมลง คนในกรุงร่ำรวยขึ้นมากแต่คนในชนบทกลับจนลง กำไรของอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม การเงินการธนาคารสูงขึ้น แต่รายได้ของชาวนาชาวไร่กลับลดลงหรือเพิ่มในอัตราต่ำ อัตราค่าจ้างของกรรมกรทั้งในกรุงเทพฯ และชนบทต่ำมาก ในปี ๒๕๑๖ อัตราค่าจ้างขั้นต่ำในกรุงเทพฯ รัฐบาลกำหนดไว้เพียง ๑๒ บาทต่อวัน ส่วนรายได้ของพ่อค้านักอุตสาหกรรม นายธนาคาร หรือแม้ข้าราชการนั้น สูงจนเกิดความฟุ้งเฟ้อขึ้นทั่วไป และยิ่งข้าราชการที่อยู่ใกล้ผู้มีอำนาจก็ยิ่งรวยขึ้นอย่างผิดปกติ ถูกกฎหมายบ้าง ผิดกฎหมายบ้าง ราคาข้าวเปลือกที่เป็นรายได้ของประชาชนส่วนใหญ่ถูกกดตั้งแต่เลิกสงครามโลกตลอดมาให้อยู่ในระดับประมาณกึ่งหนึ่งของราคาในตลาดโลก บางครั้ง ๑ ใน ๓ และเมื่อเกิด

อีกนานเพราะผู้เผด็จการใหม่บังคับให้เผาหนังสือเป็นพัน ๆ หมื่น ๆ เล่ม ห้ามมิให้ใช้ความคิดในการเรียน การสอนในโรงเรียนและมหาวิทยาลัย และดนตรี หรือละครบางอย่างก็ห้ามแสดงเพราะเป็นพิษภัยต่อสังคม

- ๓ -

สภาพของบ้านเมืองไทยเป็นอยู่อย่างนี้ในปัจจุบัน ทางรัฐบาลหลังจากวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ ต้องการกุมอำนาจเผด็จการไว้ ได้ลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชน ใครจะพูด จะเขียนจะคิดจะเรียนอะไร ก็ต้องเป็นไปตามที่รัฐบาลอนุญาต และต่อของการอนุญาตนั้นแคบลงแคบลง หนังสือพิมพ์และสื่อสารมวลชนต่าง ๆ ต้องดำเนินการตามที่รัฐบาลจะพึงพอใจ กรรมกรชาวนาชาวไรไม่มีสิทธิที่จะชุมนุมหรือรวมตัวกัน ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาไม่มีได้ รัฐธรรมนูญ ๒๕๑๗ ทั้งฉบับถูกยกเลิก รัฐสภาที่เกิดจากการเลือกตั้งต้องยุบ เกิดรัฐสภาแต่งตั้งขึ้นแทน “รัฐธรรมนูญ” ใหม่ ให้อำนาจเด็ดขาดอยู่ที่รัฐบาลทั้งในการบริหารการตุลาการและนิติบัญญัติ ถ้ารัฐบาลไม่พอใจผู้ใด รัฐบาลจะเป็นผู้พิจารณาตัดสินได้เอง ไม่ต้องขึ้นศาลหรือผ่านขบวนการยุติธรรมแต่อย่างใด และถ้าเจ้าหน้าที่ปกครองไม่พอใจ ก็กล่าวหาได้โดยสะดวกว่า “เป็นภัยต่อสังคม” ซึ่งหมายความว่าต้องอยู่ในเงื้อมมือเจ้าหน้าที่บริหาร ชังได้นาน ๆ ไม่ต้องขึ้นศาล แม้รัฐบาลจะตัดสินประหารชีวิตใคร ก็ทำได้ตามอำเภอใจ เมื่อเป็นเช่นนี้การจับกุมจึงมีอยู่ทั่วไป เมื่อ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีผู้ถูกจับกุมอยู่ ๓,๐๐๐ กว่าคน ในจำพวกนี้มีหลายร้อยคนที่รัฐบาลขังไว้ยาวนานถึง ๕-๖ เดือน จึงปล่อยตัวออกมา ทำที่ว่ารัฐบาลเมตตาการุณา เหลือไว้หลังจากมีนาคม ๒๕๒๐ ประมาณ ๑๐๐ กว่าคนที่รัฐบาลจะจัดการฟ้องศาลด้วยข้อหาจกจกจกจก ข้อที่ควรสังเกตคือคนที่ถูกขังตั้งแต่ตุลาคม ๒๕๑๙ ถึงมีนาคม ๒๕๒๐ เป็นเวลาหลายเดือนนั้นถูกขังฟรี ไม่มีอะไรทดแทนกลับเสียชื่อเสียง แท้จริงการปล่อยผู้ถูกขังเป็นจำนวนมากนั้นเพราะ (ก) รัฐบาลไม่สามารถตั้งข้อหาได้ว่ามีความผิด และ (ข) รัฐบาลต้องการแสดงต่อโลกเฉพาะอย่างยิ่งประธานาธิบดีคนใหม่ของอเมริกาว่า รัฐบาลพยายามไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชนเพื่ออเมริกาจะได้ให้ความช่วยเหลือต่อไป

ส่วนผู้ต้องหาที่ยังเหลืออยู่ ๑๐๐ กว่าคน ซึ่งจะฟ้องร้องนั้นมีจำนวน ๓๐ กว่าคนที่อัยการส่งเรื่องคืนตำรวจ เพราะไม่สามารถฟ้องได้หลักฐานไม่พอเพียง แต่ตำรวจยืนยันจะให้ฟ้องอย่างไรก็ตามหลายคนในจำนวน ๑๐๐ กว่าคนนั้นถูกฟ้องในข้อหาว่ามีการกระทำความผิดเป็นคอมมิวนิสต์ จะต้องขึ้นศาลทหาร มีทนายว่าต่างไม่ได้ และไม่มีอุทธรณ์ฎีกา ถ้าไม่ถูกใช้มาตรา ๒๑ ของ “รัฐธรรมนูญ” มาบังคับโดยรัฐบาลตัดสินได้เอง ก็ยังไม่ได้ประโยชน์จากขบวนการยุติธรรม และก็ไม่แน่ใจว่าจะถูกลงโทษโดยมาตรา ๒๑ หรือไม่ เพราะรัฐบาลเกรงว่าถ้าศาลพิจารณาแล้วอาจยกฟ้อง เสียหน้ารัฐบาลหมด จึงตัดสินใจเอาเองรัฐบาลนี้กำลังมันเขี้ยวใช้มาตรา ๒๑ ลงโทษประหารชีวิตผู้ต้องหาไป ๓ ราย และจำคุกไปอีกหลายคน นี่หรือนายกรัฐมนตรี นักกฎหมาย อดีตผู้พิพากษา อาจารย์สอนกฎหมาย และในคณะรัฐมนตรีก็มีนักกฎหมายอยู่หลายคน แต่ไม่ต้องการใช้กฎหมายตามหลักธรรม

แต่ ๓,๐๐๐ กว่าคนที่ถูกจับที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้นเป็นพวกที่ “เปิดเผย” ไม่เปิดเผยก็ไม่ได้ เพราะเรื่องมันแดงเสียแล้ว ต่อจากนั้นมายังมีประชาชนถูกจับอีกมากมายในชนบทที่วราชอาณาจักรจำนวนแน่นนอนไม่เป็นที่ทราบ เพราะพวกนี้รัฐบาลปิด หนังสือพิมพ์ลงไม่ได้ ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ไม่มีชื่อเสียง ไม่มีคนรู้จักทั่วไป แต่ก็ เป็นมนุษย์คนไทยนี้แหละ บางเสียงคะเนว่าจำนวนที่ถูกจับทั้งหมดคงประมาณ

๕,๐๐๐ คน ที่จับแล้วปล่อยเร็วบ้าง ช้าบ้างก็คงมี บางเสียงคะเนว่าถูกคุมขังอยู่ประมาณ ๒,๐๐๐ คน ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ก็มี ถูกกล่าวหาว่าเป็นภัยต่อสังคมก็มาก และก็มีมากที่ถูกเจ้าหน้าที่แกล้งจับด้วยเรื่องอริส่วนตัว แล้วหาความเป็นภัยต่อสังคม เช่น กรณีแพทย์ผู้หนึ่งที่มหาสารคาม ซึ่งได้ช่วยเหลือชาวบ้านมาแต่ก่อน โดยขัดผลประโยชน์ของผู้ว่าราชการจังหวัดนายอำเภอและนายทุนที่เป็นเพื่อนของเจ้าหน้าที่ ปรปักษ์ของแพทย์ผู้นี้เคยพยายามทำร้ายแพทย์มาหลายครั้ง สบโอกาสหลังปฏิวัติจึงจับมาในข้อหาว่าเป็นภัยต่อสังคม ชาวบ้านนับร้อยไปเยี่ยมแพทย์ผู้นี้จนแน่นที่คุมขังทุกวัน จนเจ้าหน้าที่ต้องปล่อยตัวเพราะหาหลักฐานมิได้ นี่เป็นตัวอย่างที่มีผู้เดือดร้อนเพียงตัวอย่างเดียว ซึ่งเผชิญเป็นผู้มีบารมีชาวบ้านรักจึงพ้นโทษไป ตัวอย่างที่มีผู้เดือดร้อนเพราะถูกจับโดยรัฐบาลไม่ยอมให้ช้ำยังมีอีกมาก เช่น ภิกษุสามเณรและอุบาสกของวัดชลประทาน เป็นต้น เจ้าหน้าที่ที่ต้องการจงผลาญราษฎรมีเกลื่อนไป และได้รับความปกป้องคุ้มครองจากรัฐบาลอยู่เสมอ แม้พระสงฆ์องค์เจ้าก็ไม่ยกเว้น เช่น ภิกษุ ๓ รูปที่ตำบลพิบูล จังหวัดนครศรีธรรมราช จากคำบอกเล่าของภิกษุผู้ทรงศีลเอง เจ้าหน้าที่ไปหลอกเจ้าอาวาสว่าจะนำไปให้การ และจะให้จำวัดอยู่วัดหนึ่งในเมือง แต่แท้จริงนำไปขังร่วมกับผู้ต้องหาอื่น ๆ และวันดีคืนดีโยนไปเยี่ยมไม่พบปรากฏจากปากคำของผู้ต้องขังด้วยกันว่าเจ้าหน้าที่และอาสาสมัครนำไปฆ่าเสียแล้ว บรรดาผู้ต้องหาว่าเป็นภัยต่อสังคมนั้น ส่วนมากเป็นคนยากจนมีลูกเมียพ่อแม่จะต้องเลี้ยง เมื่อถูกขังนาน ๆ ย่อมเดือดร้อนมิใช่แต่ตัวคนเดียว แต่ทั้งครอบครัวซึ่งหมายถึงอย่างน้อย ๖ ปาก ๖ ท้อง มีหน้าซ้ำบางรายถูกเจ้าหน้าที่ส่งเข้ามาคุมขังที่กรุงเทพฯ หรือเมืองอื่นไกลหมู่บ้านญาติมิตรไม่สามารถไปเยี่ยมเสียได้ เลยกลายเป็นคนสาบสูญไปในเงื้อมมือเจ้าหน้าที่อย่างมิใช่มนุษย์

ที่กล่าวมานี้ ยังมิได้พูดถึงการซ้อม ตบตี ทรมาน ผู้ถูกคุมขังโดยเจ้าหน้าที่เมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ นั้น การซ้อมและทรมานเห็นได้ชัด ประชาชนในกรุงเทพฯ ไกล้วมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และใกล้สถานีตำรวจต่าง ๆ ได้เห็นด้วยตาของตนเอง และหลังจากนั้นแม้พวกที่ถูกจับที่มหาวิทยาลัยก็ยังมีกรซ้อมและทรมานอยู่ต่อไปเพื่อให้ “สารภาพ” และให้การ “ชัดทอด” ถึงผู้อื่น แต่พวกที่ถูกจับที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้นเป็นพวก “เปิด” คือเป็นผู้ที่ทราบกันโดยทั่วไป การซ้อมและทรมานจึงซาลงไปในระยะหลังนี้ แต่ก็ไม่วายมีผู้ที่ถูกขังเดี่ยวในกรงเล็ก ๆ หรือคุกมืดหลายคนเจ้าหน้าที่ห้ามคนเยี่ยม ส่วนพวกที่ถูกจับชนิด “ปิด” นั้นน่าเกรงว่าจะมีการทำทารุณโดยทั่วไปเฉพาะอย่างยิ่งในเขตทุรกันดารไกลหูดาคูคนการใช้อำนาจข่มขู่ด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การใช้มาตรา ๒๑ แห่งรัฐธรรมนูญ ปัจจุบันการตั้งข้อหา ภัยสังคมนั้นตามประกาศคณะปฏิรูปอย่างกว้างขวาง การปิดหนังสือ การห้ามชุมนุม ฯลฯ เหล่านี้เป็นเครื่องมือทำให้ประชาชนโดยทั่วไปเกิดความสยดสยองไม่กล้าแสดงความจริงหรือออกความเห็นเป็นอย่างอื่นนอกจากจะเป็นเชิงสนับสนุนฝ่ายปกครอง เพราะฉะนั้น รัฐบาลก็สามารถอ้างได้ว่าประชาชนทั้งประเทศสนับสนุนรัฐบาลนี้เป็นการที่กักตุนเอาฝ่ายเดียว ส่วนข้อที่อ้างว่าหลังจาก ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ บ้านเมืองสงบเรียบร้อยลงอาชญากรรมลดลงนั้น ดูจากหนังสือพิมพ์ที่ออกในเมืองไทยก็ได้ จะเห็นว่าไม่เป็นความจริงอย่างใด กรณีฆ่ากัน ลักทรัพย์ วิ่งราว ข่มขืน ปล้น ยังมีเกลื่อนหน้าหนังสือพิมพ์ จนรัฐบาลโดยรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ต้องดำริที่จะออกหนังสือพิมพ์ของรัฐบาลเอง ซึ่งไม่มีประเทศประชาธิปไตยประเทศไหนเขาทำกัน มีก็แต่ประเทศที่ปกครองด้วยระบบคอมมิวนิสต์เช่นรัสเซีย รัฐบาลออกหนังสือพิมพ์ *ปริฟดา* และ

เอเชียเอเชีย ข้อที่แน่ก็คือการปะทะกับผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ เพิ่มความรุนแรงและถี่ยิ่งขึ้น ทั้งนี้จากข่าวทางรัฐบาลเอง และข่าวของฝ่ายคอมมิวนิสต์ ก็ค่อนข้างจะสอดคล้องกัน

- ๕ -

ทางฝ่ายคอมมิวนิสต์นั้นเล่าในระยะ ๒๕๐๖ ถึง ๒๕๑๖ ได้เพิ่มกำลังขึ้นบ้างก็จริง แต่เพิ่มขึ้นที่เล็กน้อย และไม่มีกำลังกล้าแข็งอย่างไร แม้จะได้สมัครพรรคพวกเพิ่มเติมขึ้นเรื่อย ๆ จากผู้ที่ถูกเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นกลั่นแกล้งรังแก (เช่น กรณี “ดังแดง” ทางภาคใต้ หรือบ้านนาทรายในตะวันออกเฉียงเหนือ) มาในระยะประชาธิปไตย ๒๕๑๖-๑๙ การก่อการร้ายปะทะกับเจ้าหน้าที่กลับน้อยลง ผู้เสียชีวิตจากการสู้รบก็ลดลงทั้ง ๒ ฝ่าย ทั้งนี้ดูได้จากสถิติของรัฐบาลเอง แต่หลังจาก ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ การปะทะและการเสียชีวิต การบาดเจ็บกลับมากขึ้น จากสถิติของรัฐบาลใน ๓ เดือนแรกของปี ๒๕๒๐ มีการสู้รบและเสียชีวิตมากกว่าทั้งปีของแต่ละปีระหว่าง ๒๕๑๖-๑๙

ทั้งนี้ก็เป็นสิ่งที่คาดหมายได้ เพราะเหตุการณ์ทางด้านรัฐบาลหลัง ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ และการเผด็จการข่มขู่ราษฎร ทำให้นิสิตนักศึกษา อาจารย์ กรรมกร ชวนาชาวไรและราษฎรโดยทั่วไปมีทางเลือกอยู่แค่มาก ถ้าไม่อ่อนน้อมยอมให้จำกัดสิทธิ์ ก็มีหวังจะถูกจำคุกหรือประหารด้วยอำนาจเผด็จการ หรือมีฉะนั้นก็ต้องหนีออกนอกประเทศ หรือเข้าป่าไปร่วมมือกับผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ พวกหลังนี้มีอยู่เป็นจำนวนมากจะมากน้อยเท่าใดนั้นไม่แน่ชัด ทางรัฐบาลอ้างว่ามีเพียงไม่กี่ร้อยคน ทางฝ่ายคอมมิวนิสต์อ้างว่าหลายพันคน แต่ลองสำรวจบรรดานิสิตนักศึกษาที่หายไปจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ และวิทยาลัยต่าง ๆ เฉพาะอย่างยิ่งวิทยากรุทิวราชาอาณาจักร มีผู้คะเนว่าหายไปสัก ๕ หรือ ๖,๐๐๐ คน สมมุติว่าเพียง ๑ ใน ๓ ของคนที่หนีหายไปนั้นไปสมทบกับคอมมิวนิสต์ก็จะได้ตัวเลขประมาณ ๑,๕๐๐-๒,๐๐๐ คน

แต่จำนวนคนที่กลับใจไปจับอาวุธร่วมกับคอมมิวนิสต์นั้น ไม่สำคัญเท่ากับคุณภาพของคน คอมมิวนิสต์ไม่เคยได้รับการสมทบจากผู้มีความรู้สูงมากมายถึงขนาดนี้ มีนักศึกษาและอาจารย์แขนงต่าง ๆ เช่น วิศวกรรมศาสตร์ แพทยศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ การศึกษา ฯลฯ มากหลาย บรรดาทหารและตำรวจและพลเรือน ที่มีส่วนทำทารุณกรรมในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และบรรดาผู้ที่ยึดอำนาจการปกครองและรัฐบาลที่ตั้งขึ้นต่อจากนั้น เป็นผู้ช่วยเหลือให้คอมมิวนิสต์กล้าแข็งขึ้นมาก ถ้าจะเอากฎหมายมาพิจารณากันตามข้อเท็จจริงอย่างต้องแท้แล้ว รัฐบาลเองและเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลน่าจะมีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ เพราะสมคบกันสนับสนุนคอมมิวนิสต์ให้มีกำลังมากขึ้น

ด้วยเหตุที่กล่าวนี้ จึงเป็นข้อยืนยันว่าการสู้รบระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐบาลกับคอมมิวนิสต์ได้รุนแรงและมีมากขึ้น และในอนาคตอันใกล้ก็จะต้องมีมากและรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ประเทศไทยจะเกิดศึกกลางเมืองอย่างดุเดือดเหมือนเวียดนามและเขมรจริง ๆ หรือ นี้เรายังไม่ได้กล่าวถึงการแทรกแซงจากประเทศภายนอก ถ้ารัฐบาลได้มีอาวุธจากประเทศมหาอำนาจฝ่ายหนึ่ง ฝ่ายคอมมิวนิสต์ก็ต้องแสวงหาอาวุธจากประเทศมหาอำนาจอีกฝ่ายหนึ่ง และข้อที่แน่อีกข้อหนึ่งก็คือประชาชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับลัทธิการเมืองใด ๆ จะเดือดร้อนหนักขึ้น อันได้แก่ชวนาชาวไร ชาวบ้านร้านตลาดทั้งหลาย ส่วนขุนศึกทั้ง ๒ ฝ่าย และคนมั่งมีในกรุงเทพฯ คงจะหนีเอาตัวรอดได้ ที่มีปัญญาส่งเงินไปต่างประเทศเพื่อซื้อบ้านที่ดินและลงทุนอย่างอื่นก็เริ่มมีแล้ว รวมทั้งนายพลหลายคนด้วย

ด้วยเหตุนี้จึงเป็นข้อสำคัญอย่างยิ่งที่ผู้รักความสงบและหวังจะแก้ไขความทุกข์ยากของราษฎรจะต้องพยายามมิให้ประเทศภายนอกส่งอาวุธให้แก่รัฐบาลหรือคอมมิวนิสต์เลย ใครที่พยายามมิให้อเมริกาส่งอาวุธให้รัฐบาลไทย และมีให้เวียดนาม จีน หรือรัสเซียส่งอาวุธให้คอมมิวนิสต์ ย่อมจะช่วยผ่อนหนักเป็นเบา คนที่ขัดขวางความพยายามเช่นนี้เป็นผู้คิดแคบและคิดสั้น ไม่แยแสต่อความเดือดร้อนของเพื่อนมนุษย์คนไทยด้วยกัน

ใครจะชนะในสงครามกลางเมืองที่จะเกิดขึ้นไม่สู้สำคัญ ผู้แพ้คือคนไทยธรรมดา และชาติไทยนั่นเอง ที่ว่าใครจะชนะไม่สำคัญนั้น มองจากแง่ของสิทธิเสรีภาพของประชาชน เพราะถ้ารัฐบาลเผด็จการชนะ สิทธิเสรีภาพก็จะยับเยินอย่างเวลานี้หรือยิ่งกว่า เช่นเดียวกับที่ได้ยับเยินตั้งแต่ ๒๕๔๑ ถ้าฝ่ายคอมมิวนิสต์ชนะ ดูจากประสบการณ์ในประเทศคอมมิวนิสต์ทั่วโลก และดูจากลัทธิของคอมมิวนิสต์เอง ก็ต้องจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน เพราะจะต้องมีการเผด็จการโดยชนชั้นกรรมาชีพ

มีผู้อ้างว่าคอมมิวนิสต์ไทยไม่เหมือนกับคอมมิวนิสต์ยุโรป และนโยบายฝ่ายคอมมิวนิสต์ไทยแถลงออกมา ๑๐ ประการ เมื่อต้นปีนั้นนั้น ย่อมเปิดโอกาสให้ผู้มีความคิดทางการเมืองแตกต่างจากคอมมิวนิสต์ มาร่วมมือด้วย ข้อนี้ต้องพิสูจน์ด้วยการกระทำมิใช่ด้วยการแถลงนโยบาย

ถ้าพูดถึงการแพ้ชนะ มีผู้กล่าวว่าทางรัฐบาลจะต้องเป็นฝ่ายแพ้ เช่นเดียวกับฝ่ายก๊กมินตั๋งของจีน หรือเวียดนามใต้ เพราะฝ่ายรัฐบาลมีการใช้อำนาจหน้าที่ทำการทุจริตอยู่เสมอ และอีกประการหนึ่ง ฝ่ายทหารเบื้องหลังรัฐบาลมีการแตกแยกกันมาก ข่าวลือว่าจะมีรัฐประหารเกิดตกต้นตั้งแต่ปลายปีก่อน และความจริงก็เกิดขึ้นแล้วจริงเมื่อเดือนมีนาคม โดยที่รัฐบาลไม่สามารถกวาดล้างให้สิ้นเสี้ยนหนาม แม้ในเดือนมิถุนายน ก็ยังมีข่าวลือหนาหูยิ่งขึ้น ข้อนี้ก็มาคิดและเป็นเหตุผลสนับสนุนให้น่าเชื่อว่า บุคคลที่ใกล้ชิดกับวงการรัฐบาลปัจจุบันได้นำเงินทองออกนอกประเทศเตรียมจะหนี

- ๕ -

ผมไม่ทราบว่ามีผู้จัดทำหนังสือนี้ จะมีนโยบายในทางสร้างสรรค์เมืองไทยให้เจริญด้วยประชาธิปไตยอย่างไร แต่สำหรับผมและเพื่อน ๆ ผมหลายคนยังยึดมั่นอยู่ในหลักสันติประชาธรรม หรือประชาธรรมไทย โดยสันติวิธี ผมเขียนบันทึกเรื่องนี้ไว้เมื่อเมษายน ๒๕๑๕ ในหนังสือ *สันติประชาธรรม* (จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์เคล็ดไทย เมื่อปี ๒๕๑๖) และในบทความนี้ผมจะได้อ้างถึงบันทึกนั้นหลายตอน

ก่อนอื่นผมขอตอบความข้องใจของเพื่อน ๆ หลายคนที่มีความปรารถนาดีต่อผม ทำไมผมจึงไม่หาความสงบ อายุมากแล้ว ทำไมไม่ไปสอนหนังสือหรือเขียนหนังสือเจียบ ๆ หาเรื่องให้เขาเอา ๆ กวนใจเปล่า ๆ และทำให้เดือดร้อนถึงเพื่อนฝูงพี่น้อง ผมต้องแสดงความเสียใจที่ได้ทำให้เพื่อนฝูงพี่น้องเดือดร้อน แต่คำตอบคือ “ผมมีฐานะปานนี้ แก่ปานนี้แล้ว ถ้าไม่จับเรื่องและริเริ่มจะคอยให้ใครริเริ่มก็กระไรอยู่” (หนังสืออ้างอิง หน้า ๕๙)

ประชาธรรมเป็นคำที่ผมต้องการใช้มากกว่าประชาธิปไตย เพราะในวงการเมืองนั้นคำว่าประชาธิปไตยใช้จนเฉื่อย เช่น ในโรงเรียนไทย แม้จะอยู่ในระบบเผด็จการ เขาก็ยังสอนให้นักเรียนท่องว่าประเทศไทยเป็นเสรีประชาธิปไตย อีกประการหนึ่ง การเป็นประชาธิปไตยนั้นถ้าไม่อาศัยหลักธรรมะแล้ว ย่อมไม่สมบูรณ์และบกพร่องแน่ เพราะถึงแม้เราจะปกครองกันด้วยเสียงข้างมาก ถ้าเสียงข้างมากโน้มเอียงไปในเชิงพาล

แล้ว ก็ต้องเปิดโอกาสให้เสียงข้างน้อยสามารถถกเถียงเรียกร้องให้มีสิทธิ์แสดงความคิดเห็นได้ จึงจะเป็นธรรม

หลักประชาธิปไตยเป็นหลักกว้าง ๆ มีองค์ประกอบเป็นแก่นสาร ๒ ประการ คือ เสรีภาพและสิทธิของคนแต่ละคน (จำกัดความตามเอกสารสหประชาชาติเรื่องสิทธิของมนุษยชน) ภายในขอบเขตที่จะไม่ทำลายเสรีภาพและสิทธิของผู้อื่น นี่ประการหนึ่ง กับประการที่ ๒ คือ การมีส่วนร่วมกำหนดโชคชะตาของสังคมที่เราอาศัยอยู่ แต่ละคนมีสิทธิหน้าที่เท่ากันในเรื่องนี้ ไม่ว่าจะมิชานะเพศ หรือกำเนิดมาอย่างไร

หลักการเสรีภาพและการมีส่วนร่วม ไม่ใช่หลักการตะวันตกหรือหลักการของประเทศที่มั่งมีแล้วอย่างในยุโรปหรืออเมริกาเป็นหลักการที่ชอบด้วยธรรมชาติของทุกประเทศ เช่นคำว่า “ไทย” ก็ไม่ใช่ชื่อไทยคือเสรีหรือเป็นใหญ่นั้นเอง คนไทยที่ปราศจากเสรีภาพทางการเมืองจึงเป็นไม่ครบ และการทำ “สังขกรรม” ตามหลักพระพุทธศาสนา ก็คือการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ นั้นเอง ฉะนั้น จึงเป็นหลักที่ถูกต้องรับรองได้ว่าทั่วโลกมิใช่หลักตะวันตกที่จะนำมาใช้กับประเทศด้อยพัฒนาไม่ได้

ถ้าเราได้ ๒ หลักนี้ คือเสรีภาพและการมีส่วนร่วมแล้ว รูปแบบของประชาธิปไตยจะเป็นอย่างไรก็ได้แล้วแต่กาลและเทศะ ไม่จำเป็นต้องเอาอย่างรูปแบบยุโรปอเมริกา เป็นหน้าที่ของนักรัฐศาสตร์ไทยที่จะคิดหารูปแบบที่เหมาะสมกับสังคมไทย แต่นักรัฐศาสตร์ไทยจะทำหน้าที่ได้ก็ต้องมีเสรีภาพทางวิชาการ

ในประเทศที่มีประชาธิปไตยในการปกครอง ใครจะมีความเลื่อมใสในสิทธิการเมืองใดก็กระทำได้ทุกอย่างจะเป็นคอมมิวนิสต์ สังคมนิยม เสรีนิยม อนุรักษนิยม หรือจะซ้ายจัดหรือขวาตกขอบอย่างไรก็ได้ทั้งนั้น แต่มีเงื่อนไขอยู่ ๒ อย่างคือ (ก) ต้องยอมให้คนอื่นคิดแตกต่างกับตนได้ คือ ยอมให้มีพรรคการเมืองหลาย ๆ พรรค (ข) จะไม่พูดไม่เขียนใช้กำลังรุนแรงทำลายผู้อื่น หรือความคิดของผู้อื่น ข้อนี้ก็เป็นหลักกฎหมายและแพ่งตามปกติวิสัยอยู่แล้ว

“ประชาธิปไตยคือธรรมเป็นอำนาจ ไม่ใช่อำนาจเป็นธรรม บ้านเมืองที่มีประชาธิปไตยนั้น ต้องมีชื่อมีแป ไม่ใช่ปกครองกันตามอำเภอใจของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง” (หนังสืออ้างอิง หน้า ๖๑)

ถ้าเราฟังบุคคลในรัฐบาลพูดทุกวันนี้ จะเป็นตัวอย่างที่เด่นชัดของการใช้อำนาจเป็นธรรม เช่น ที่เขาว่า หนังสือพิมพ์ในเมืองไทยมีเสรีภาพในการตีพิมพ์ความเห็นที่ถูกควร ใครเป็นคนตัดสินว่าความเห็นไหนถูกหรือควร คำตอบคือผู้มีอำนาจ ถ้าหนังสือพิมพ์แสดงความคิดเห็นที่ขัดใจผู้มีอำนาจเขาก็ว่าผิด ที่ทำได้เช่นนี้เพราะเขาใช้อำนาจอาวุธที่เขาผูกขาดขึ้นมาปกครอง แล้วยึดเยียดให้ประชาชนต้องยอมรับว่าสิ่งที่เขาคิดนั้นเป็นสิ่งที่ถูกที่ควร

“ประชาธิปไตยสำคัญที่ประชาชน ถ้าประชาชนส่วนใหญ่ไม่ต้องการประชาธิปไตย ก็ยอมไม่มีทางที่ใครจะหยิบยื่นได้

ฉะนั้นจุดเริ่มต้นและจุดหมายสุดท้ายคือประชาชนชาวไทย สิทธิเสรีภาพของประชาชนไทย” (หนังสืออ้างอิง หน้า ๖๑)

ในสังคมที่มีประชาธิปไตยเราจะต้องแก้ปัญหาเรื่องช่องว่างหรือความแตกต่างระหว่างรัฐบาลกับประชาชน เจ้าหน้าที่กับราษฎร หลงกับชาย คนมีกับคนจน ท้องถิ่นที่อุดมกับท้องถื่นที่กั้นดาร การมีโอกาสศึกษากับการปราศจากโอกาส การมีโอกาสในด้านสุขภาพอนามัยกับการปราศจากโอกาส ฯลฯ ทั้งนี้มิได้เกิดจากสิทธิการเมืองหรือสิทธิอื่นใด เป็นเรื่องของความชอบธรรม ความเมตตากรุณา การเป็นอันหนึ่ง

อันเดียวกัน การปรองดองกัน และการที่จะมีผู้แทนราษฎรเป็นปากเสียงให้แก่ผู้ที่ตกยาก การมีอิสระที่จะรวมตัวกันเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน กับความสำนึกถึงศักดิ์ศรีของมนุษย์แต่ละคน ซึ่งควรเคารพไม่ว่าจะฐานะกำเนิดของเขาจะเป็นอย่างไร ย่อมสามารถช่วยให้เราแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่ว่านั้นได้โดยสันติภาพ

“ไม่มีวิธีอื่นใดเพื่อได้มาซึ่งประชาธิปไตยนอกจากสันติวิธี การใช้อาวุธขู่เข็ญประหัตประหารกันเพื่อประชาธิปไตยนั้น แม้จะสำเร็จ อาจจะได้ผลก็เพียงชั่วคราวจะไม่ได้ประชาธิปไตย เมื่อฝ่ายหนึ่งใช้อาวุธแล้ว อีกฝ่ายหนึ่งแพ้ ก็ย่อมคิดใช้อาวุธโต้ตอบ เมื่ออาวุธปะทะกันแล้วจะรักษาประชาธิปไตยได้อย่างไร” (หนังสืออ้างอิง หน้า ๕๙-๖๐)

เหตุการณ์ในวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ และหลังจากนั้น ทำให้ผู้ที่ใฝ่ในสันติวิธีมาแต่ก่อน-เลิกใช้สันติวิธีไปเป็นจำนวนมาก เขาอ้างว่าการใช้สันติวิธีเป็นการฆ่าตัวตาย “พวกเราถูกเขาฆ่าตาย เพราะเราใช้สันติวิธี” คำกล่าวเช่นนี้มาจากคนที่ได้รับทุกขจากความรุนแรงก็เข้าใจได้ไม่ยาก แต่ผู้ที่กล่าวนั้นหาคิดไม่ว่าการใช้ความรุนแรงต่อสู้กัน แม้ว่าผลสุดท้ายจะได้อำนาจมาต้องใช้อาวุธเพื่อรักษาอำนาจหรือชัยชนะนั้นตลอดไป หาสันติสุขไม่ได้ อีกประการหนึ่งการใช้อาวุธต่อสู้กันนั้นเดือดร้อนแก่คนกลางที่ไม่เกี่ยวข้องกับต่อสู้มากกว่า ชวนาชาวไร่ในเวียดนามและเขมรตายเปล่าไปหลายล้านคน ระหกระเหินสิ้นเนื้อประดาตัวไปหลายแสนครอบครัว

ข้อตำหนิสันติวิธีมีอีกข้อหนึ่งคือ จะไม่มีช่องทางสำเร็จได้เพราะอีกฝ่ายหนึ่งใช้อาวุธ “สันติวิธีเพื่อประชาธิปไตยนั้น เมื่อใช้กับฝ่ายมีอาวุธก็ไม่แน่ว่าจะกระทำสำเร็จก็ต้องใช้เวลานาน เช่น มหาตมะ คานธีใช้กับอังกฤษ ต้องระง่ำลำบาก ต้องมานะอดทนเด็ดเดี่ยว ต้องอาศัยความกล้าหาญมากกว่าผู้ที่ใช้อาวุธ เพราะมือเปล่าต้องเผชิญกับอาวุธ”

“สมมุติว่าเราปักใจท้อเสียก่อนว่า สันติวิธีจะไม่สามารถนำประชาธิปไตยมาได้ (ความจริงไม่น่าท้อเสียก่อน) สมมุติว่าไม่มีหวังสำเร็จ ก็มาคิดว่าควรจะทำหรือควรจะทำดี ควรจะเขียนเพื่อเสรีภาพ หรือสำหรับผมแม้จะไม่มีหวังสำเร็จ ก็อดเขียนอดพูดไม่ได้ มิฉะนั้นแล้วจะคับใจเหลือประมาณ” (หนังสืออ้างอิง หน้า ๖๐)

“เมื่อ ดร.ปวย เชนเรื่อง *บันทึกประชาธิปไตยโดยสันติวิธี* หรือ *จดหมายนายเชม เย็นย้ง* ก็ถูกหาว่าโง่บัดซบทะเล่ รู้สึกว่าไม่ได้ผลอะไรมากนัก ตอบว่าก็ต้องยอม ยิ่งกว่านั้นในวิธีการของสันติวิธีในต่างประเทศนั้น เขาอาจต้องถูกจับ ถูกทำร้าย ถูกทรมาน กระทั่งถูกปลิดชีวิตเป็นอันมาก แต่เขาก็ยังเก็บดวงประทีปนี้ไว้อยู่เรื่อย ๆ ดังนั้น การถูกหาว่าโง่บัดซบ ทะเล่ ถูกทำร้าย ถูกทรมาน มันเป็นส่วนหนึ่งของสันติวิธี (หนังสืออ้างอิง หน้า ๗๒)

ในบันทึกที่ผมเขียนไว้ ๕ ปีที่แล้ว ผมได้แยกสันติวิธีไว้เป็น ๒ ระยะในหน้า ๖๒ ถึง ๖๔ คือ ระยะยาวกับวิธีในปัจจุบัน สรุปได้ความว่าจะต้องพยายามพูด เขียน เรียกร้องสิทธิเสรีภาพอยู่เสมอ ทุกคนจะต้องซื่อสัตย์สุจริตให้เป็นที่เคารพเชื่อถือ จะต้องปกป้องมิให้ประชาธิปไตยเสื่อม เพราะกันง่ายกว่าแก้ จะต้องรวมกันเป็นปีกแผ่นมั่นคงและควรจะมีมานะ นี่เป็นวิธีระยะยาว วิธีปัจจุบันนั้น ย่อมแตกต่างกันไปตามกาลและเทศะและสภาวการณ์ แต่ควรจะมีสัมพันธกันระหว่างสมาชิกที่เห็นอย่างเดียวกัน ควรศึกษาภาวะและข้อเท็จจริงเพื่อหาโอกาสสนับสนุนสิทธิเสรีภาพ ควรช่วยกันและกันเมื่อมีใครถูกประทุษร้าย และควรเขียนเรียกร้องประชาธิปไตยให้ขาดสาย

ผู้ที่ไฝ่ในสันติประชาธรรม เฉพาะอย่างยิ่งที่อยู่ในประเทศไทยตกอยู่ในที่ลำบาก เพราะอยู่หว่างกลาง ผู้ที่ใช้อาวุธประหัตประหารกัน ทางฝ่ายรัฐบาลเผด็จการ ก็ย่อมเห็นว่าเราเป็นผู้ปฏิบัติขัดกับนโยบายของเขา แม้ว่าจะแสดงให้เห็นชัดว่าเราใช้สันติวิธี เขาก็มักเหมาเอาว่าเราเป็นฝ่ายศัตรูทำร้ายหรือจับกุมเองง่าย ๆ ฝ่ายคอมมิวนิสต์ก็ยอมไม่ไว้วางใจ เพราะเห็นว่าอยู่ในเมืองคงจะร่วมมือกับรัฐบาล อันตรายมีทั้ง ๒ ด้าน จึงจำเป็นต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ ยังมีความยากลำบากในการทำงานหนัก ที่ร้ายกว่านั้นคือ “คนกลาง” มักจะสงสัยเราว่าเป็นพวกก่อการร้าย เข้าตำราว่า “มือไม่พาย เอาเท้าราน้ำ”

- ๖ -

ทางเลือกของคนไทยมีอยู่ ๒ ทาง คือปล่อยให้เขาสู้รบกันเป็นศึกกลางเมือง จะยึดเยื้อกันสักปานใด ก็แล้วแต่ยถากรรม จะเดือดร้อนแก่ใครสักหมื่นแสนก็ช่วยไม่ได้ เขาจะปกครองกันอย่างไร ใครจะโกงกินกันอย่างไร ไม่ใช่ธุระของเรา ใครจะถูกจับถูกทรมาน ก็เป็นกรรมของสัตว์รบกัน แล้วใครจะเสียหายอย่างไรเท่าใด ใครจะมีอำนาจทีหลัง ก็แล้วแต่บุญกรรม เราผู้รักษาตัวรอดเป็นยอดดี นี่เป็นทางที่หนึ่ง

อีกทางหนึ่งคือ พยายามป้องกันมิให้เดือดร้อนกันทุกหย่อมหญ้า หรือถ้าป้องกันไม่ไหวก็พยายามบรรเทาทุกข์ให้หน่อยที่สุด คนไทยไม่ว่าจะเป็นทหาร ตำรวจ พลเรือน ข้าราชการ ราษฎร คอมมิวนิสต์ สังคมนิยม เสรีนิยม หรืออนุรักษนิยม ก็เป็นคนที่จะต้องอยู่ในประเทศไทย และมีลูกหลานเป็นคนไทยทั้งนั้น ทางที่ถูกต้องชอบธรรมคือหาทางปรองดองกัน ในเวลานี้มองหาทางปรองดองไม่ได้ เพราะทั้ง ๒ ฝ่ายต่างตั้งข้อแข็งด้วยกัน ใครอยู่ตรงกลางก็จะถูกฟัน ทิวี่มานะกล้าแข็งเหลือประมาณ แต่ต้องหาวิธีและเวลาปรองดองให้ได้ การปรองดองคือการโอนอ่อนเข้าหากัน ยอมรับและเคารพสิทธิเสรีภาพด้วยกัน เกิดทุนสัจจะ ไม่ปั้นน้ำเป็นตัวใส่ร้ายกัน หรือพลิกแพลงตลบตะแลงเพื่อประโยชน์ชั่วขณะ อีกนับหนึ่งคือเป็นทางสนับสนุนหลักธรรมมะของประชาชน และพยายามให้ประชาธรรมด้วยสันติวิธี

ถ้าคนไทยเป็นจำนวนมากพอ เลือกทางที่สอง ก็ต้องแสดงตัวให้ปรากฏ มิฉะนั้นแล้วสังคมไทยจะไปสู่ทางที่สิ้นกว่า ง่ายกว่า คือทางเลือกที่หนึ่ง

ปัจฉิมลิขิต

ผมเขียนบทความนี้เมื่อมิถุนายน ๒๕๒๐ และตีพิมพ์เมื่อต้นกันยายน ๒๕๒๐ มีข้อที่ควรแก้ไขเพิ่มเติมในข้อเท็จจริงคือ

๑. ค่าจ้างขั้นต่ำในหน้า ๓ นั้น คณะรัฐมนตรีอนุมัติเมื่อกรกฎาคมให้เป็น ๒๘ บาท แต่เป็นเรื่องของความ “น้อยไปและซ้ำเกินไป” การละเมิดกฎหมายแรงงานโดยนายจ้างยังคงมีอยู่ตามเดิม

๒. ในหน้า ๔ ผู้ต้องหากว่า ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ เมื่อต้นเดือนกันยายนเหลือเพียง ๑๘ คน ที่ตกเป็นจำเลยในศาลทหารมีหลายคนถูกขังฟรี ทรมานฟรีมาร่วม ๑๐ เดือนกว่า แม้แต่อัยการศาลทหาร ก็ยังต้องปล่อย เพราะไม่มีหลักฐาน

นอกจากนี้ อัยการศาลทหารยังมีรายชื่อของผู้ที่ “หลบหนีไป จับตัวไม่ได้” อีกหลายคน ซึ่งชู้ว่าจะนำขึ้นศาลเมื่อจับตัวได้ ในจำนวนนี้มีผู้ที่ถูกฆ่าตายไปแล้วบ้าง เช่น นายพิเชียร อำนาจวรประเสริฐ นายก อมธ. และมีผู้ที่ออกจากประเทศไทยไปตั้งแต่ต้นปี ๒๕๑๙ (คือไม่เกี่ยวข้องกับ ๖ ตุลาคม) อีกหลายคน เช่น

นายเสกสรรค์ ประเสริฐกุล นายสมาน เลือดวงหัด นายแหง โตจิราการ นายเกิดภูมิ ใจดี เป็นต้น ทั้งนี้ แสดงว่าสำนวนการฟ้องคดี การชู้ว่าจะฟ้องคดี เปะปะเต็มที

๓. ในเดือนกรกฎาคม และสิงหาคมปีนี้ ยังมีเรื่องแทรกเข้ามาอีกคือ เหตุการณ์ทางพรมแดนเขมร ซึ่งทำให้รัฐบาลในกรุงเทพฯ ต้องสู้ศึกอีกด้านหนึ่ง ไม่ว่าจะฝ่ายใดจะถูกฝ่ายใดจะฉุด รัฐบาลในกรุงเทพฯ หลัง จาก ๖ ตุลาคมเป็นต้นมา ได้แสดงตนเป็นอริอย่างเปิดเผยต่อ ลาว เขมร และเวียดนาม ซึ่งเป็นการกลับ นโยบายต่างประเทศของรัฐบาลคึกฤทธิ์ และรัฐบาลเสนีย์โดยสิ้นเชิง เป็นการทำให้ไทย อ่อนแอลงไปอีก